

УДК 378.635.174(477)

ВИХОВНА РОБОТА З ПРАЦІВНИКАМИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МВС УКРАЇНИ

Червоний П.Д., к. пед. н.,
старший викладач кафедри педагогіки та психології
Харківський національний університет внутрішніх справ

Гіренко С.П., к. пед. н.,
доцент, професор кафедри педагогіки та психології
Харківський національний університет внутрішніх справ

У статті розглядається доцільність проведення виховної роботи із слухачами курсів первинної професійної підготовки поліцейських патрульної служби у центрах післядипломної освіти у вищих навчальних закладах МВС України з метою формування у слухачів адекватного ставлення до громадян. Необхідність проведення виховної роботи із слухачами виникає під час їхньої підготовки. Крім участі в реформуванні правоохоронних органів та охороні громадського порядку, молодим людям доводиться адаптуватись до вимог служби; під час підготовки закріплюються навички дотримання дисципліни, вміння налагоджувати позитивні міжособистісні відносини з колегами і командирами, працювати в команді, ефективно спілкуватись із громадянами різних категорій.

Ключові слова: виховна робота, офіцер патрульної поліції, реформування правоохоронних органів, міжособистісні стосунки.

В статье рассматривается целесообразность проведения воспитательной работы со слушателями курсов первичной профессиональной подготовки полицейских патрульной службы в центрах последипломного образования в высших учебных заведениях МВД Украины с целью формирования у слушателей адекватного отношения к гражданам. Необходимость проведения воспитательной работы со слушателями возникает в ходе их подготовки. Кроме принятия участия в реформировании правоохранительных органов и охране общественного порядка, молодым людям приходится адаптироваться к требованиям службы; в ходе подготовки закрепляются навыки соблюдения дисциплины, умения строить положительные межличностные отношения с коллегами и командирами, работать в команде, эффективно общаться с гражданами разных категорий.

Ключевые слова: воспитательная работа, офицер патрульной полиции, реформирование правоохранительной системы, межличностные отношения.

Chervonyi P.D., Girenko S.P. EDUCATIONAL WORK WITH PATROL POLICE OFFICERS AT THE STAGE OF TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF MIA OF UKRAINE

Article is devoted to the problem of educational work with cadets of primary training courses of patrol police, aimed to form adequate attitudes toward citizens. Educational work is determined as a system of individual and collective influence on the cadets of primary training courses, which provides unity of influence of cadet's collectives, educators, psychologists and patrol officers of departments of patrol service. Empirical research witnessed existence of variety interpersonal problems in communication of patrol service cadets, among them conflicts and hostile attitudes to "old" militia officers. It has been determined, that such kind of interpersonal problems is tied with stereotype thinking, wrong perception of "old" militia officers as corrupted, spoiled by "bad old system". On soil of such perception there were conflict situations in the groups of cadets.

Key words: educational work, patrol police cadets, patrol police officer, reforming the law enforcement system, interpersonal relations.

Постановка проблеми. Необхідність здійснення виховної роботи зі слухачами курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби у центрах післядипломної освіти (надалі – ЦПО) у вищих навчальних закладах МВС України виникла під час їхньої підготовки. Молоді особи, які прагнули взяти участь у реформуванні правоохоронних органів, охороняти громадський порядок, допомагати людям та боротись із злочинністю, зіштовхнулись із конкретними вимогами під час їхньої підготовки, які їм необхідно

виконувати. Виявилось, що не всі слухачі повною мірою готові дотримуватись дисципліни, налагоджувати позитивні службові та міжособистісні відносини з колегами та командирами, працювати в команді. Тому виникали конфліктні ситуації через особисті егоїстичні переконання або легковажне ставлення до обраної професії.

На перехідному етапі реформування органів внутрішніх справ в Національну поліцію України діє комплекс організаційних, морально-психологічних, інформаційних, педагогічних, правових, культурно-про-

світницьких і соціальних заходів, спрямованих на формування і розвиток слухачів курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби, виховання особистої відповідальності за свідоме виконання вимог Конституції та законів України, вірності присязі, високої духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, державного світогляду, засвоєння морально-етичних норм поведінки.

Виховна робота зі слухачами курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби проводиться за такими напрямками: світоглядний, політико-правовий, моральний, естетичний, патріотичний, дисциплінарний та законослухняний.

Наше дослідження ґрунтується на одній із форм виховної роботи – системі індивідуального та колективного впливу на слухачів курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби. Вона передбачає забезпечення єдності впливу колективу слухачів курсів, працівників ЦПО, вихователів і психологів на особистість слухача курсів патрульної поліції.

Постановка завдання. Мета статті полягає у тому, щоб показати необхідність проведення виховної роботи зі слухачами курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби в центрах післядипломної освіти вищих навчальних закладів МВС України.

На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, які полягають в аналізі виховного процесу під час первинної професійної підготовки до професійної діяльності слухачів ЦПО ВНЗ МВС України, визначення змісту виховного впливу у сучасній педагогіці професійної освіти.

На наш погляд, не вирішеними елементами вказаної проблеми на сьогодні залишаються аналіз стану підготовки слухачів курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби в ЦПО у ВНЗ МВС України та систематизація педагогічних чинників, що впливають на адаптацію особистості до діяльності реформованих підрозділів Національної поліції України, алгоритм створення ефективно освітньо-виховної програми щодо підготовки поліцейських патрульної служби до грамотних, професійних дій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Профілактично-виховну роботу зі слухачами курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби в ЦПО у ВНЗ МВС України проводять керівники навчальних курсів із безпосередньо підпорядкованим особовим

складом, командирами груп, а також психологи апаратів по роботі з персоналом.

Організація профілактично-виховної роботи зі слухачами покладена на керівника навчального курсу. Згідно з функціональними обов'язками керівник навчального курсу організовує профілактично-виховну роботу, а саме: проводить заходи щодо вивчення та налагодження взаємовідносин у колективі слухачів, керує роботою командирів навчальних груп, спільно із психологами вживає заходів щодо створення в колективі сприятливого морально-психологічного клімату, безпосередньо бере участь у проведенні співбесід зі слухачами.

На відміну від цивільних ВНЗ, де виховну роботу проводять викладачі навчального закладу, тьютори та студентське самоврядування, у ВНЗ МВС України, крім кураторів та викладачів, є апарат виховної роботи – відділення психологічного забезпечення відділу кадрового забезпечення. Цей підрозділ безпосередньо виконує основну виховну, корекційну та діагностичну роботу зі слухачами курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби. Отже, у ВНЗ МВС України профілактично-вихована робота зі слухачами курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби проводиться за такими напрямками: спостереження за поведінкою слухачів, контроль за навчальною успішністю, психологічне супроводження.

Під час професійного відбору на службу до патрульної поліції та співбесіди із комісією, до складу якої входять психологи, значну увагу зосереджують на формуванні професійної готовності кандидатів у патрульну поліцію, їхніх моральних якостях, мотивації до служби. Однак досвід роботи зі слухачами показує, що не в усіх дорослих людей віком від 23 до 35 років сформувалась готовність до служби та навички роботи в команді, почуття колективізму та корпоративного духу. Ці особи потребують виховного впливу не тільки від керівника курсу, а й таких фахівців, як вихователь і психолог.

Проблема полягає в тому, що керівник навчального курсу, як правило, не готовий до виховної роботи зі слухачами патрульної служби, оскільки він переважно здійснює покладену на нього організаційну та адміністративну роботу, а профілактично-виховна робота належить до компетенції психологів.

Слухачі курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби мають статус курсантів. До них висуваються ті самі вимоги, що й до кур-

сантів, а саме: дотримання дисципліни, статутних відносин у навчальній групі та з командирами груп, адекватна поведінка під час навчання і в побуті, формування позитивного іміджу працівника патрульної поліції, недопущення надзвичайних подій. Тому метою виховної роботи зі слухачами у ЦПО у ВНЗ МВС України є цілеспрямоване формування правосвідомості, загальної культури та особистісних якостей працівника Національної поліції України відповідно до загальнолюдських морально-етичних норм, а також вимог служби. Мистецтво виховання має ту особливість, що майже всім воно здається справою знайомою, а деяким – навіть легкою. І тим зрозумілішим і легшим воно видається, чим менше людина з ним знайома, теоретично та практично. Майже всі підтверджують, що виховання вимагає терпіння, дехто вважає, що для нього потрібні вроджені здібності, уміння, навички, але не всі розуміють, що окрім терпіння і вроджених здібностей, необхідні ще й спеціальні знання та вміння [6, с. 7].

Слід зазначити, що дисциплінарний статут чітко визначає норми та правила поведінки, регламентує їх підпорядкованість. Він передбачає конкретні механізми командирського контролю за дотриманням правил. Статут надає командирам досить широкі повноваження. Сам по собі він не потребує додатків (на зразок Кодексу честі). Різниця між Статутом і Кодексом полягає в тому, що перший закріплює субординаційні відмінності, а другий визначає головні рушійні принципи – рівність усіх офіцерів перед честю незалежно від посад та звань.

В. Зелений досліджував розвиток педагогічної культури молодих офіцерів внутрішніх військ МВС України та визначив її основні прояви, зокрема: вимогливість без грубощів, без приниження особистої гідності; природність, простота звертання, що не допускає фамільярності і панібратства; принциповість і наполегливість без впертості та роздратованості; уважність і чуйність без підкреслення; гумор та іронія без насміхання, що принижує гідність людини; вплив у формі вимог, попереджень без пригнічення особистості та без її приниження; віддача розпоряджень, вказівок і навіть прохань без зверхності; навчання підлеглих без підкреслення своєї зверхності в знаннях, навичках і вміннях; вміння слухати підлеглих, не перебиваючи, не відволікаючись; серйозність підходу до відповідей підлеглих незалежно від їх правильності і грамотності [2, с. 13].

Реалії життя диктують необхідність і водночас потребу в сучасному патрульному Національній поліції, який здатний розі-

братись у ситуації, що склалася, зрозуміти свою роль і місце в суспільстві, впливати на громадян. Для цього йому потрібні спеціальні знання, уміння і навички. Розвиток у слухачів курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби таких якостей, як ініціативність, самостійність, комунікабельність, уміння вести за собою, сміливість, доброзичливість, неконфліктність, толерантність, цілеспрямованість, має не менше значення, ніж опанування конкретної навчальної дисципліни. Це пояснюється тим, що в сучасних умовах потрібною стала людина, здатна брати активну участь у реформуванні правоохоронних органів, а також перебудові свідомості громадян щодо формування позитивного іміджу правоохоронців, не боятися брати на себе відповідальність, уміти працювати в команді, володіти лідерськими якостями в межах службової компетентності. Під час виконання службових обов'язків працівнику поліції доведеться виконувати роль вуючого, ініціатора, організатора в службовій ситуації, коли необхідно надати допомогу громадянам чи припинити правопорушення, брати відповідальність на себе і навіть бути лідером у певній ситуації.

Стійкість особистої та професійної культури працівників патрульної поліції виявляється у постійності прояву її основних рис. Ефективність дій правоохоронців характеризується глибиною виховного впливу, творчим характером, різноманітністю зовнішньої форми (інтонація, жести, міміка, культура мови, зовнішній вигляд) і гнучкістю застосування в нестандартних ситуаціях.

Т. Ісаєнко вважає, що моральне виховання є найскладнішою ланкою загального виховного процесу. Воно менш за все підлягає безпосередньому регулюванню і водночас найбільш чутливо реагує на загальний стан речей у суспільстві, якнайтісніше пов'язане з його традиціями і реальними перспективами подальшого розвитку. На думку автора, не слід відрізняти виховні явища військовослужбовців, курсантів вищих навчальних закладів МВС України від студентів тому, що всі вони є випускниками шкіл, майже одного віку і виховані в одному суспільстві [3, с. 31].

Т. Авксентьева у своєму дослідженні довела, що в контексті визначення рівнів сформованості моральної свідомості особистості продуктивним є когнітивно-еволюційний підхід, який передбачає врахування не тільки обсягу засвоєння моральних понять і ставлення до них, а й якісних характеристик соціоморального мислення [1, с. 9].

Автор визначила, що ефективний розвиток моральної свідомості студентів педагогічних вищих навчальних закладів забезпечується за таких педагогічних умов: педагогічна підтримка студентів у моральному самовизначенні; формування у студентській групі виховного середовища, що активізує засвоєння моральних понять і цінностей; залучення студентів до колективного обговорення морально-етичних дилем на матеріалі художніх творів і реальних життєвих ситуацій; використання групових форм навчально-виховної взаємодії, що забезпечують систематичну демонстрацію студентам моральних суджень, які перевищують їхній актуальний рівень морального розвитку [1, с. 17].

Н. Могілевська зробила висновок, що визначальним фактором формування естетичного ставлення до людини є естетичне середовище навчального закладу, педагогічний процес. Це особливо важливо для вищих навчальних закладів закритого та напівзакритого типу. Естетико-виховний простір навчального закладу – це життєвий простір, естетичний фон, естетичне оточення, яке олюднює ставлення до людини, гармонізує і гуманізує людське спілкування, сприяє тому, щоб люди були «взаємно красивими». Освітній процес як один із компонентів культури інтегрує етичні, естетичні, художні, інтерперсональні, інформаційні впливи на курсантів, сприяє їхньому естетико-інформаційному та естетико-моральному розвитку [5, с. 7].

І. Кон висловлював думку, що традиційні інститути та методи виховання були ефективні в передачі успадкованих від минулого цінностей і норм, тому що тісно були пов'язані з відносно незмінними економічними умовами та соціальною культурою. Серйозні зміни соціального середовища і роду діяльності ставили традиційну систему виховання в глухий кут, викликали напругу і нестійкість [4, с. 195].

Серед проблем, які виникали в міжособистісних відносинах у навчальних групах слухачів патрульної поліції, варто виокремити таку: несприйняття слухачами керівників, командирів та одногрупників, які служили в ОВС України, іноді вороже ставлення до них. Під час виховної роботи з цими слухачами було встановлено, що у них сформувалось стереотипне мислення про ОВС України, де всі працівники беруть хабарі, корупціонери, а вони братимуть участь у реформуванні, боротимуться із корупцією в особі колишніх і діючих працівників ОВС. На ґрунті такого сприйняття виникали конфліктні ситуації у навчальній групі. У зв'язку з цим проводились профілактично-виховні

заходи, роз'яснювальна робота із слухачами, спрямована на ієрархізацію мотивів майбутньої діяльності, ціннісно-смысловий аналіз діяльності правоохоронних органів, критичне ставлення до власних стереотипів та більш адекватне розуміння особливостей роботи в правоохоронній системі. Як наслідок цих заходів, нами відзначено тенденцію до зменшення в цілому рівня внутрішньої та групової конфліктності слухачів, покращення їхніх адаптаційних процесів.

За час підготовки слухачів курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби було налагоджено спільну роботу з офіцерами навчальних курсів, методистами та координаторами проекту. Одним із напрямків цієї роботи стала групова робота, всього проведено 57 заходів. Особливу увагу в цьому напрямку було спрямовано на проведення нарад-інструктажів з командирами та журналістами груп з метою виявлення осіб, схильних до агресивної та неадекватної поведінки, а також здійснено моніторинг усіх груп.

За результатами онлайн-опитування слухачів курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби проведено профілактичну роботу з лідерами груп, які в подальшому стали командирами рот. З метою встановлення придатності до подальшої служби проведено психопрофілактичну роботу зі слухачами, яких визнали аутсайдерами в групах.

Психодіагностичною роботою охоплено порушників дисципліни, переважно це ті слухачі, у яких виникали проблеми у налагодженні міжособистісних відносин із командирами груп, одногрупниками та викладачами.

Також працівники служби брали участь у відборі та призначенні командирів рот спільно з працівниками Департаменту патрульної служби.

Висновки з проведеного дослідження. Ефективність системи управління вихованням слухачів курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби можна підвищити, якщо створені й реалізуються макро- і мікротехнології управлінського процесу. Формування соціально значущих якостей особистості слухача курсів первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби забезпечується, коли начальники навчальних курсів та інші особи, задіяні у виховній роботі, мають психолого-педагогічну освіту, а отже, більшу готовність до організації виховної й управлінської діяльності.

Отже, виховна система сьогодення вимагає від вищої школи, зокрема й від ЦПО у ВНЗ МВС України формування особисто-

стей для патрульної служби. В сучасних умовах змінюються не лише характеристики тих, кого виховують, а й тих, хто виховує. Це обумовлено значними змінами у житті «вихователів» та «вихованців», а саме у їхньому побуті, соціальних мережах, ціннісно-нормативних преференціях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авксентьєва Т.А. Формування моральної свідомості студентів вищих педагогічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / Т.А. Авксентьєва ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2005. – 20 с.

2. Зелений В.І. Розвиток педагогічної культури молодих офіцерів внутрішніх військ МВС України : авто-

реф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / В.І. Зелений. – Хмельницький, 2003. – 18 с.

3. Ісаєнко Т.К. Виховання моральної культури курсантів у педагогічному процесі вищих військових закладів освіти : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Т.К. Ісаєнко. – Полтава, 2005. – 219 с.

4. Кон И. Социализация и воспитание молодежи / И. Кон // Новое педагогическое мышление / Под ред. В. Петровского. – М. : Педагогика, 1989. – С. 199–205.

5. Могілевська Н.Е. Формування естетичного відношення до людини у курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / Н.Е. Могілевська ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Л. : 2004. – 20 с.

6. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания: Опыт педагогической антропологии / К.Д. Ушинский. – М. : Фаир-Пресс, 2004. – 576 с.